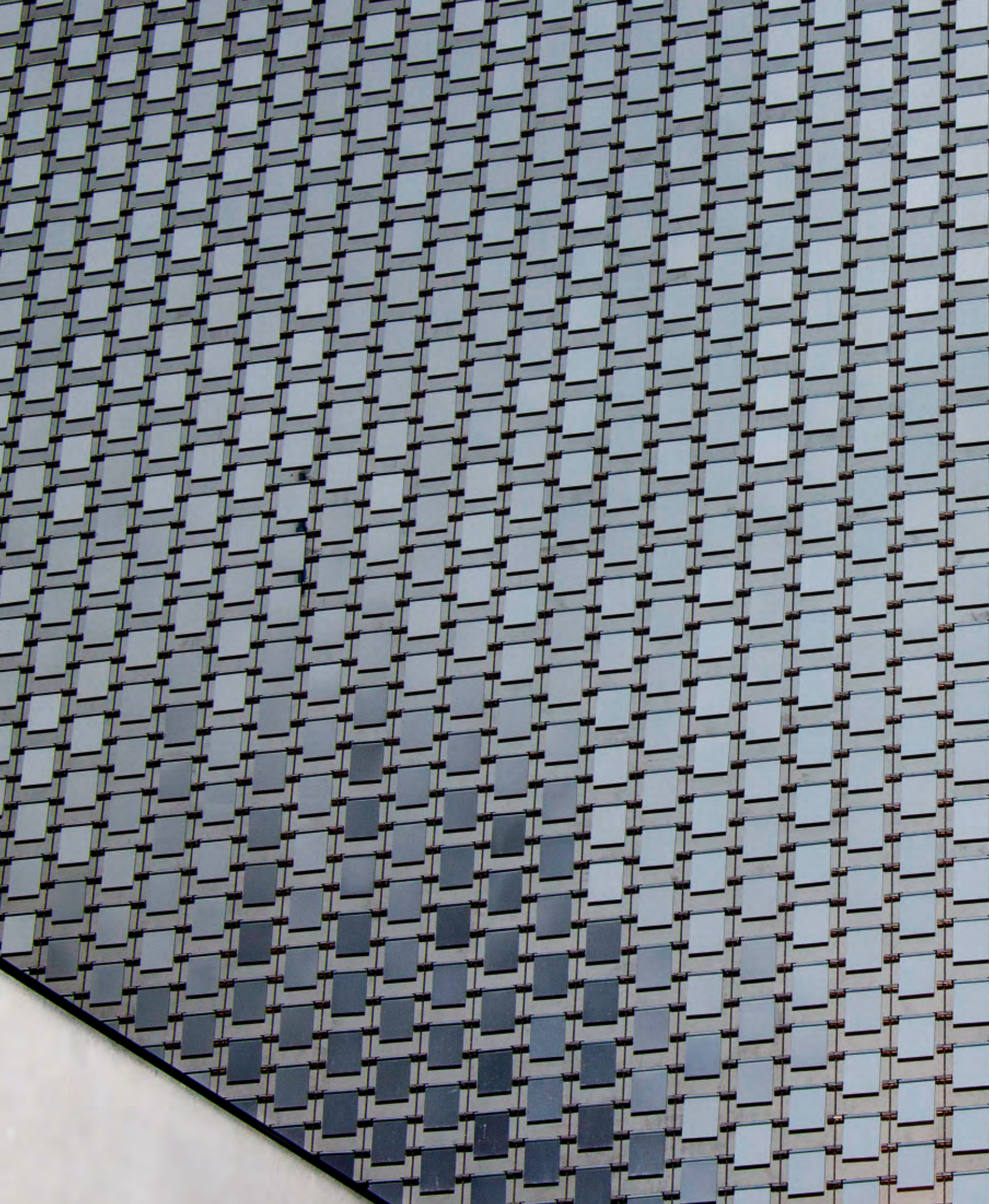

**KUNST
IN DE
ZEBRA
STRAAT**

PANAMARENKO P. 17
MARNIX VERSTRAETEN P. 19
NICK ERVINCK P. 21, 131
SONIA DELAUNAY P. 23
LEVI VAN VELUW P. 33
BILL VIOLA P. 35
YVES VELTER P. 37
MASASHI ECHIGO P. 39
THOMAS HUYGHE P. 49
NOËLLE PUJOL P. 51
AGNÈS GUILLAUME P. 53
BOB VAN MOL P. 55
FILIP CLAUS P. 55
JIMMY KETS P. 55
JONAS LAMPENS P. 55
TIM DIRVEN P. 55
YANN BERTRAND P. 55
ANNEKE EUSSEN P. 65
JEANNE OPGENHAFFEN P. 67
DIDIER FAUSTINO P. 69
INJAS DEVOLDERE P. 71
VINGENT CUNILLÈRE P. 81
TOM VAN DE WEGHE P. 83
HONORÉ D'O P. 85, 113
PATRICK KEULEMANS P. 87
TOM DEKYVERE P. 97
DOMINIQUE SARRAUTE P. 99
HO-YEOL RYU P. 101
DIRK DENOYELLE P. 103
HENDRIK VERMEULEN P. 115
PETER BRACKE P. 117
NICOLINE VAN STAPELE P. 119
BERNARD VERHAEGHE P. 129
LAB[au] P. 133
NED KAHN P. 135

INHOUD
CONTENTS
SOMMAIRE

VOORWOORD
PREFACE
PRÉFACE
P. 11

BIOGRAFIEËN
BIOGRAPHIES
P. 145

OVER DE ZEBRASTRAAT
ABOUT THE ZEBRASTRAAT
À PROPOS DE ZEBRASTRAAT
P. 163

NL Het begint met een plek in een stad in een straat met een haast surrealistische naam: Zebrastraat. In de negentiende eeuw liepen hier dieren uit andere werelddelen rond. Ook straten in de buurt herinneren aan de Gentsche Diergaerde: Alpacastraat, Buffelstraat, Leeuwstraat, Olifantstraat, Tijgerstraat ...

Het begint met een gebouwencomplex rond een binnenplaats dat tot de verbeelding spreekt, een architecturale parel van stadsarchitect Charles Van Rysselberghe. Begin twintigste eeuw kwamen hier arbeidersgezinnen wonen die vooral werkzaam waren in de bloeiende textielindustrie. Van Rysselberghe pootte geen fantasieloze arbeidershokjes neer, geen identieke huisjes, die vooral beklemtonen hoe kleinbehuisd arbeiders wel zijn. Hij ontwierp een vroeg voorbeeld van een werkmanswoningcomplex in de hoogte – een voorloper van wat vandaag cohousing heet. De kinderen genoten samen van een ruim speelplein.

Het begint met de beslissing – ergens rond de millenniumwisseling – om dit onroerend erfgoed voor verloedering te behoeden en de site een nieuwe bestemming te geven. Om het gestagneerde verleden een toekomst te bieden. Om er mensen te laten wonen. Om er uiteenlopende mensen te laten samenkomen. Om er kunst te integreren. Om de

interactie tussen kunst en technologie te bevorderen ... De nv Zebrastraat paart onroerend goed aan ontroerend goed: kunstwerken en culturele activiteiten die mensen beroeren.

De magie van de Zebrastraat schuilt in de mix van functies (appartementen – evenementen – cultuur) en de keuze voor het lokale: de lokale inbedding en de internationale blik gaan er samen. Steden zijn laboratoria voor een samenleving in verandering. Hier krijgt de *global village* gestalte – de wereld als één groot dorp – die de filosoof-wetenschapper Marshall McLuhan al in 1959 voor ogen stond. De nv Zebrastraat durft dwars te denken, een beetje zoals de strepen van dat vreemde paard.

Alain Liedts is een kunstcollectioneur. Zoveel is zeker. Maar hij heeft niet het zoveelste privémuseum neergezet ter meerdere eer en glorie van zichzelf. Hij heeft een plek gecreëerd waar kunstwerken tot stand kunnen komen en kunst allerlei relaties aangaat die buiten de geijkte paden treden. Een collectioneur die een verschil wil maken, begint bij voorkeur bij de bestaande context, bij de lacunes en bij wat hij zelf het beste kent. De Zebrastraat begint vanuit de plek en de stad Gent. Honoré δ'O mocht letterlijk de eerste steen leggen. Meteen haalde de Zebrastraat een 'Gents' kunstenaar in

DWARSDENKER IN DE GLOBAL VILLAGE

VOORWOORD

Paul Dujardin,
CEO & Artistic Director
van de nv Paleis voor
Schone Kunsten, Brussel

VOORWOORD

huis met een internationaal cv, die zich qua medium en materialen en stijl en aanpak en inzet niet laat domesticeren. Daar bleef het niet bij. Honoré δ'O geniet hier tot vandaag de volle steun. Als het echtpaar Liedts iets of iemand een duwtje in de rug geeft, dan gaan ze voluit. Ze creëren een vrijruimte en een lange-termijnvisie waarin kunstenaars gedijen.

Alain Liedts is een ondernemer. Ook dat is zeker. Hij wil op zijn minst geen verlies maken met deze nv. Hij wil bovendien financieel onafhankelijk blijven. Het is een fundamenteel verschil met publieke cultuurhuizen of public-private partnerships zoals de nv Paleis voor Schone Kunsten. Daar ben je (gedeeltelijk) afhankelijk van publiek geld. Het ecosysteem dat de nv Zebrastraat uit de grond heeft gestampt, onderhoudt zichzelf. Dat betekent echter niet dat dit privé-initiatief schamper doet over de publieke sector, zoals ondernemers in de kunsten dat weleens doen. Integendeel: Alain Liedts deelt zijn expertise, gaat de dialoog aan en wil een aanvulling zijn op publieke initiatieven: in Gent, in België maar ook internationaal. De Zebrastraat werkte voor de biënnale *Update* in 2008 samen met ZKM (Zentrum für Kunst und Medien-technologie) in Karlsruhe en een editie later met de collectie Nouveaux Médias van het Centre Pompidou in Parijs. Zo speel je met je tentoonstelling meteen in de *premier league*. Het is zo dat ik Alain Liedts heb leren kennen en appreciëren, als een man met een open geest die samenwerkingsverbanden aangaat. Het dwarsige zit hem ook in de connecties. De nv Zebrastraat is een actieve gesprekspartner voor het BOZAR LAB, de plek en het beleid die we hebben opgestart op het kruispunt van kunst, wetenschap en technologie.

Ook dat bedoel ik met beginnen vanuit datgene wat je als kunstliefhebber zelf het beste kent: Alain Liedts neemt zijn ervaring als ondernemer in de informaticasector mee en injecteert zijn expertise in het project. In België is de Zebrastraat een pionier in *art & technology*. De Stichting Liedts-Meesen was er al mee bezig toen er in België nog

bijna niemand van wakker lag. In de 'klassieke' wereld van de beeldende kunsten stuit je vlug op organisatorische en psychologische grenzen. Er bestaat bijvoorbeeld een parallel circuit voor wat men *media art* is gaan noemen – alsof het om fundamenteel andere kunst gaat dan wat je op kunstbiënnales à la Venetië of documenta in Kassel tegenkomt. Een dergelijke hokjesmentaliteit is misschien goed voor een negentiende-eeuwse *diergaerde*, maar niet voor een toekomstgericht kunstenproject.

The medium is the message. Ook die gedachte danken we – naast het concept van de *global village* – aan Marshall McLuhan, voor het eerst geformuleerd in *Understanding Media: The Extensions of Man* (1964). Bij goede kunstwerken vallen vorm en inhoud grotendeels samen. Voor kunstenaars is het medium niet zozeer de boodschap als wel een instrument voor een doorgedreven artistiek onderzoek. Je kunt in het digitale tijdperk de dingen nu eenmaal anders uitdrukken dan enkel met penseel en doek, of met klei of een stuk marmer. Daarin schuilt het belang van *art & technology*: de expressiemogelijkheden uitbreiden en loskomen van het analoge.

De in-situwerken in de Zebrastraat getuigen van heel wat lef: hier gebeurt iets dat de gebaande wegen verlaat. De ontwerpen van Nick Ervinck, bijvoorbeeld, hebben een ondernemende organisatie als de Zebrastraat nodig om daadwerkelijk in geel polyester gerealiseerd te kunnen worden. Vergelijk het met de symbiose van een architect met een visionaire bouwheer. Andere ijkpunten zijn *Wind Sketch* van Ned Kahn (2013) en de *XYZ Lounge* (2017–2018) van Didier Faustino. Met werken als deze doorbreekt de Zebrastraat al doende de muren tussen de hokjes kunst, architectuur en design.

Het begint met een plek in een stad in een straat met een haast surrealistische naam: Zebrastraat. Daar is sinds 2002 de verbeelding aan de macht, de wil om de blote en vaak banale werkelijkheid anders te denken. Het houdt daar nog lang niet op met beginnen...

EN It starts with a site in a city in a street with an almost surreal name: Zebrastraat. During the nineteenth century, animals from all over the world were walking around here. Other streets in the neighbourhood also recall the presence of the Ghent Zoo: Alpacastraat, Buffalostraat, Leeuwstraat, Olifantstraat, Tijgerstraat...

It starts with a building complex around an interior plaza that appeals to the imagination, an architectural gem by city architect Charles Van Rysselberghe. At the beginning of the twentieth century, working-class families were living here, especially those employed in the thriving textile industry. Van Rysselberghe did not design unimaginative homes for working-class people, which would have been identical and, above all, emphasise their cramped living quarters. On the contrary, he designed an early example of a social-housing complex built vertically. It was a precursor to what today is called co-housing. The children enjoyed a spacious playground together.

It starts with the decision – sometime around the turn of the Millennium – to save this real piece of heritage from degradation and to give the site a new destiny. To provide the stagnated past with a future. To entice people to live there. To have different people live communally. To integrate art. To promote the interaction between art and technology... Zebrastraat, Ltd stands for much more than mere real-estate management, and

its activities include presenting works of art and cultural activities that stir people's emotions.

The magic of Zebrastraat lies in the mixture of functions (apartments – events – culture) and the choice for the *glocal*: local embedding coexists with a global view. Cities are laboratories for a changing society. Here the global village will be shaped – the world as one, large village, which the science philosopher Marshall McLuhan already envisioned in 1959. Zebrastraat, Ltd dares to think outside the box, transversely, a bit like the stripes of that peculiar equine.

Alain Liedts is an art collector. However, let's look beyond face value here. He has not merely opened yet another private museum to glorify himself. He has created a place where works of art can be enjoyed and art enters into a variety of relationships that are not in the mainstream. A collector who wants to make a difference ought to begin with the existing context and its gaps and with what he knows best. Zebrastraat starts from the place and the city of Ghent. Honoré δ'O was allowed to lay the first stone of New Zebra. Zebrastraat immediately welcomed him as its 'resident' artist with an international cv that proves he cannot be domesticated in terms of medium and materials, style and approach, nor with his dedication. That was indeed not the intention. Honoré δ'O has total support to this very day. When Alain Liedts and his spouse support something or someone,

A TRANSVERSE THINKER IN THE GLOBAL VILLAGE

PREFACE

—
Paul Dujardin,
CEO & Artistic Director
of the Centre for Fine
Arts, Ltd, Brussels

PREFACE

they go for it 100%. They offer a free space and a long-term vision in which artists thrive.

Alain Liedts is an entrepreneur. Let's also look beyond the face value here. He wants his company to break even at the very least and also to remain financially independent. This is fundamentally different from public, cultural houses or public-private partnerships such as the Palace of Fine Arts, Ltd. These depend (partially) upon public funding. The ecosystem that Zebrastraat, Ltd has built from scratch is self-supporting. However, that does not mean that this private initiative is scornful towards the public sector, as one sometimes notices with entrepreneurs in the arts. On the contrary; Alain Liedts shares his expertise, enters into dialogue and works complementary with the public initiatives – in Ghent and Belgium, but also abroad. For the biennial *Update* in 2008, Zebrastraat collaborated with zkm (Zentrum für Kunst und Medien-technologie/Centre for Art and Media Technology) in Karlsruhe, and for the later iteration of *Update* with the New Media collection of the Centre Pompidou in Paris. This is how one plays with his exhibition in the Premier League. It is in this way that I got to know and appreciate Alain Liedts as an open-minded man who enters into cooperative relationships. The transverse is also found in the relationships. Zebrastraat, Ltd is an active interlocutor for BOZAR LAB, the place and the policy we have started at the crossroads between art, science and technology.

It is also what I mean by beginning with what you know best as an art lover: Alain Liedts takes his experience as an entrepreneur in the computer sector and injects his expertise into his projects. In Belgium, Zebrastraat is a pioneer in Art & Technology. The Liedts-Meesen Foundation was already working on this relationship at a time when in Belgium hardly anyone was interested in this field.

In the 'classical' world of the visual arts, one quickly encounters organisational and psychological boundaries. For example, there is a parallel circuit for what people are now used to calling 'media art', as if it were fundamentally different from what one sees at art biennales such as in Venice or at the Documenta in Kassel. Such a pigeon-holing mentality might be suitable for a nineteenth-century zoological garden, but not for a future-oriented art project.

The medium is the message. In addition to the concept of the global village, we can also attribute this idea to the philosopher-scientist Marshall McLuhan, who formulated it for the first time in *Understanding Media: The Extensions of Man* (1964). In most good works of art, form and content constitute a whole. For artists, the medium is not so much the message but rather a tool for a thorough artistic research. In the digital age one can express things differently than with only brush and canvas, or with clay and a piece of marble. The importance of Art & Technology lies within: extend the possibilities for expression and release yourself from the analogue.

The works at the site of Zebrastraat testify to a great deal of boldness: here something happens that is not in the mainstream. The designs of Nick Ervinck, for example, need an enterprising organisation such as Zebrastraat in order to have them realised in yellow polyester. Compare it with the symbiosis between an architect and a visionary client. Zebrastraat already breaks through the boundaries between art, architecture and design. Other reference points are *Wind Sketch* (2013) by Ned Kahn, for example, and the *XYZ Lounge* (2017–2018) by Didier Faustino.

It starts with a site in a city in a street with an almost surreal name: Zebrastraat. Since 2002, imagination has been in power there, the will to think differently about the bare and often banal reality. The project will continue for a long time...

FR Cela commence par un site urbain, dans une rue au nom presque surréaliste : Zebrastraat. Au XIXe siècle, des animaux venus du monde entier se promenaient ici. D'autres rues alentour rappellent elles aussi le Zoo de Gand : Alpacastraat, Buffalostraat, Leeuwstraat, Olifantstraat, Tijgerstraat...

Cela commence par un immeuble construit autour d'une place intérieure qui appelle à l'imagination, un joyau architectural de l'architecte gantois Charles Van Rysselberghe. Au début du XXe siècle, des familles ouvrières vivaient ici, particulièrement celles qui travaillaient dans l'industrie textile alors florissante. Van Rysselberghe n'a pas conçu de banales maisons pour travailleurs, à savoir des maisons qui auraient été identiques et surtout, petites. Au contraire, il a conçu l'un des premiers exemples d'un complexe de logements sociaux construits en hauteur. Il fut un précurseur de ce qu'on appelle aujourd'hui le *co-housing*, l'habitat groupé. Les enfants ont pu y jouer ensemble sur le grand terrain de jeu.

Cela commence par la décision – prise au tournant du millénaire – de sauver de la ruine ce véritable joyau de notre patrimoine afin de donner au site un nouveau destin. Pour donner au passé figé un avenir. Pour faire vivre les gens ensemble. Pour faire se rassembler des personnes différentes. Pour intégrer l'art. Pour promouvoir l'interaction entre art et technologie... La SA Zebrastraat fait beaucoup plus que gérer un immeuble, et ses activités

comprennent l'intégration d'œuvres d'art et l'organisation d'activités culturelles qui interpellent.

La magie de Zebrastraat réside dans le mélange des fonctions (appartements – événements – culture) et le choix pour le *glocal* : intégration locale et vision globale y vont de pair. Les villes sont des laboratoires pour une société en mutation. Ici, le village global prendra forme – le monde comme le grand village que le philosophe scientifique Marshall McLuhan avait envisagé dès 1959. La SA Zebrastraat ose penser de manière transversale, un peu comme les rayures de ce cheval étrange.

Alain Liedts est un collectionneur d'art. Et alors ? Il n'a pas ouvert un énième musée privé pour en tirer gloire. Il a créé un lieu où des œuvres peuvent être appréciées et où l'art entre dans une diversité de relations qui sortent des sentiers battus. Un collectionneur qui entend faire la différence doit commencer avec le contexte existant et ses lacunes, et avec ce qu'il connaît le mieux. Zebrastraat commence à partir du lieu et de la ville de Gand. Honoré δ'O a posé la première pierre de New Zebra. La SA Zebrastraat l'a immédiatement accueilli comme artiste-maison, dont le cv international prouvait qu'il ne se laisserait pas domestiquer en termes de médium, de matériaux, de style, d'approche ni d'engagement. Ce n'était en effet pas le but. Honoré δ'O jouit jusqu'à présent d'un appui total. Quand Alain Liedts et son épouse accordent leur soutien à quelqu'un,

UN PENSEUR TRANSVERSAL AU VILLAGE GLOBAL

PRÉFACE

Paul Dujardin,
PDG et directeur
artistique du Palais des
Beaux-Arts, Bruxelles

PRÉFACE

ils s'y donnent à 100 %. Ils offrent un espace libre et une vision à long terme qui permettent aux artistes de s'épanouir.

Alain Liedts est un entrepreneur.

Et alors ? Il entend que sa société soit au moins en équilibre budgétaire et veut rester financièrement indépendant. C'est là une différence fondamentale avec les centres culturels publics ou les partenariats public-privé comme la SA Palais des Beaux-Arts. Ceux-ci dépendent (en partie) d'un financement public. L'écosystème qu'a créé la SA Zebrastraat à partir de rien est auto-suffisant. Mais cela ne signifie pas que cette initiative privée méprise le secteur public, comme on l'observe parfois chez certains acteurs des arts. Au contraire : Alain Liedts partage son expertise, entame le dialogue et travaille en complémentarité avec des initiatives publiques, à Gand, en Belgique mais aussi à l'étranger. Pour la biennale *Update* de 2008, Zebrastraat a collaboré avec ZKM (Zentrum für Kunst und Medien-technologie) à Karlsruhe et, pour l'édition suivante, avec la collection de Nouveaux Médias du Centre Pompidou à Paris. C'est ainsi que l'on joue en première division avec son exposition. C'est ainsi que j'ai pu rencontrer et apprécier Alain Liedts comme un homme à l'esprit ouvert qui entre dans des relations de coopération. L'aspect transversal se retrouve aussi dans les relations. Zebrastraat est un interlocuteur actif pour BOZAR LAB, le lieu et la politique que nous avons initiés à la croisée des chemins entre art, science et technologie.

C'est également ce que j'entendais par « partir de ce qu'on connaît le mieux » en tant qu'amateur d'art : Alain Liedts part de son expérience d'entrepreneur dans le secteur informatique et injecte son expertise dans ses projets. En Belgique, Zebrastraat est un pionnier en Art & Technologie. La Fondation Liedts-Meesen y travaillait déjà à une époque où, en Belgique, personne ou presque ne s'intéressait à ce domaine. Dans le monde « classique » des arts visuels, on se heurte rapidement à des

frontières structurelles et psychologiques. Ainsi, il existe un circuit parallèle pour ce que certains ont pris l'habitude d'appeler « media art », comme si cette forme était fondamentalement différente de ce que l'on rencontre dans des biennales comme celle de Venise ou à la Documenta de Kassel. Une telle mentalité de « compartimentage » pouvait convenir à un zoo au XIXe siècle, non à un projet d'art orienté vers l'avenir.

Le médium est le message. Une autre idée – outre le concept du village global – que nous devons toujours au philosophe scientifique Marshall McLuhan, qui l'a formulée pour la première fois dans *Understanding Media: The Extensions of Man* (1964). Dans les œuvres de qualité, forme et fond constituent le plus souvent un tout. Pour les artistes, le médium n'est pas tant le message qu'un outil pour une recherche artistique approfondie. À l'ère numérique, on peut exprimer les choses autrement qu'avec seulement la brosse et la toile, ou l'argile et un bloc de marbre. C'est là que réside l'importance de l'art & la technologie : étendre les possibilités d'expression et se détacher de l'analogique.

Les œuvres du site de Zebrastraat témoignent d'une grande audace : il se passe là quelque chose qui sort des sentiers battus. Les conceptions de Nick Ervinck, par exemple, ont besoin d'une organisation entreprenante comme Zebrastraat pour être réalisées en polyester jaune. Comparez cela à la symbiose entre un architecte et un client visionnaire. Zebrastraat traverse déjà les frontières entre l'art, l'architecture et le design. D'autres points de référence sont, par exemple, *Wind Sketch* (2013) de Ned Kahn, et le *XYZ Lounge* (2017-2018) de Didier Faustino.

Cela commence par un site urbain, dans une rue au nom presque surréaliste : Zebrastraat. Depuis 2002, l'imagination y est au pouvoir, la volonté de penser différemment de la réalité nue et souvent banale. Le projet se poursuivra encore longtemps...

NL *Brazil* is het eerste kunstwerk dat de Stichting Liedts-Meesen aankocht voor de ontmoetingsruimte van de Zebrastraat. Op 22 maart 2005 hielp Panamarenko zelf met het installeren van het beeld. Het is een van zijn laatste werken: op 29 september van datzelfde jaar, de openingsdag van de grote Panamarenkoretrospectieve in de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België in Brussel, kondigde hij het einde van zijn artistieke loopbaan aan.

De zwaartekracht trotseren is een wens die Panamarenko al sinds zijn kindertijd koestert. Aerodynamica, vliegtuigen en toestellen die bewegen op eigen kracht fascineren hem mateloos. Een scène uit de film *Brazil* van Terry Gilliam, uit 1985, inspireerde Panamarenko tot het maken van deze sculptuur. De film gaat over de kracht van de verbeelding, die het mogelijk maakt om uit een ingewikkelde en bureaucratische maatschappij te ontsnappen. Panamarenko identificeert zich met het hoofdpersonage, dat ervan droomt om op eigen kracht uit die absurde wereld weg te kunnen vliegen.

'De man zou moeten opstijgen als hij 40 kilometer per uur loopt', aldus de kunstenaar. 'Om hem daarbij te helpen, draagt hij een motor op zijn rug die

hem met 12 kilo voortstuwt. Het is een doodsimpel principe.' Een van de grote misverstanden, volgens Panamarenko, is dat velen denken dat zijn constructies en assemblages niet werken. 'Ze werken voor 90 procent wel, maar dat is voor mij om te weten en voor de rest om te ontdekken. Er blijft immers die droom.' Voor Panamarenko zijn het ontwerp en het moment van trial-and-error het belangrijkste.

De sculptuur is ontstaan in Michelbeke, het dorpje in de Vlaamse Ardennen waarheen Panamarenko vanuit de grootstad Antwerpen verhuisd is. Daar heeft hij de tijd en ruimte om zijn toestellen uit te proberen. *Brazil* is samengesteld uit een elektromotor en een inklapbare vleugelconstructie van meer dan 6 meter spanwijdte, gemaakt uit diverse materialen. De mannequin die de vleugel op zijn rug draagt, heeft Panamarenko naar zijn eigen beeltenis gesculpteerd. Het uniform van de figuur komt uit de kleerkast van de kunstenaar en is dat van een officier van de Confederates in de Amerikaanse Burgeroorlog. De ontwerptekening gaf hij de titel *Brazil Ornitopter*, een samentrekking van de Griekse woorden *ornis* (vogel) en *pteron* (vleugel), oftewel vogelvlucht.

P. 25

PANAMARENKO BRAZIL 2004

Hout, metaal,
polyurethaan, textiel,
vilt, aluminium,
polyethyleenfilm, tape,
hoogte 130 cm,
spanwijdte 650 cm

EN *Brazil* is the first work that the Liedts-Meesen Foundation purchased for the lounge of Zebrastraat. On Thursday, 22 March 2005 Panamarenko himself helped to install the sculpture. It is also one of the last works he made, because on 29 September 2005, at the very opening of the Panamarenko major retrospective at the Royal Museums of Fine Arts of Belgium, he announced the end of his artistic career.

The desire to defy gravity has been a strong interest for Panamarenko since his childhood. Aircraft, aerodynamics and self-driving engines fascinate him tremendously.

A scene from the movie *Brazil* by Terry Gilliam in 1985, in which the main character dreams of flying, inspired Panamarenko for the sculpture. The film is about the power of imagination, which offers the possibility to escape from a structured society. Panamarenko identified himself with the character, who wants to flee from reality and his absurd society. The sculpture was created in Michelbeke, a village in the Flemish Ardennes, which he opted for over the big city of Antwerp. There, he has the time and space to try out his devices.

'The man should take off as he runs at 40 km per hour,' says Panamarenko. 'To help him, he wears a motor on his back that propels him with a force equivalent to 12 kg. It is a very simple principle.' According to him, one of the great misconceptions is that many think that his constructions and assemblies do not work. 'They work for 90 percent, but that's for me to know and for the rest to discover. Indeed, the dream remains.' Most important for Panamarenko are the design and the period of trial and error.

The sculpture is composed of a foldable-wing structure made of various materials and an electric motor. For the first conceptual drawing he used the title *Brazil Ornitopter*, a neologism of the Greek words *ornis* (bird) and *pteron* (wing). Panamarenko himself modelled for this sculpture, wearing a foldable wing with a span of over 6 m on his back. He wears the uniform of an officer of the Confederate Army from the American Civil War, in order to create an image as realistic as possible.

Wood, metal,
polyurethane, textiles,
felt, aluminium,
polyethylene film,
tape, height 130 cm,
span 650 cm

FR *Brazil* est la première œuvre acquise par la Fondation Liedts-Meesen pour décorer le lounge de Zebrastraat. Le jeudi 22 mars 2005, Panamarenko a lui-même aidé à installer la sculpture. Elle est par ailleurs l'une de ses dernières œuvres puisque, le 29 septembre 2005, jour de l'ouverture de la grande rétrospective Panamarenko aux Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique, il annonçait la fin de sa carrière artistique.

Depuis l'enfance, Panamarenko est obsédé par le désir de défier la gravité. Il est fasciné par les avions, l'aérodynamique et les engins qui se déplacent de leurs propres forces.

Une scène du film *Brazil* de Terry Gilliam en 1985, où le personnage principal rêve de voler de manière autonome, a inspiré Panamarenko pour cette sculpture. Le film traite de la puissance de l'imagination, qui permet d'échapper à une société structurée. Panamarenko s'identifie au personnage, qui veut fuir la réalité et l'absurdité de la société. La sculpture a été créée à Michelbeke, un village des Ardennes flamandes pour lequel l'artiste a quitté la métropole anversoise. Là, il a le temps et l'espace pour tester ses engins.

« L'homme devrait décoller lorsqu'il atteint une vitesse de 40 km à l'heure », dit Panamarenko. « Pour l'aider, il porte sur son dos un moteur qui le propulse avec une force équivalente à 12 kg. C'est un principe tout simple. » Selon lui, un des grands malentendus est que beaucoup de gens pensent que ses constructions et assemblages ne marchent pas. « Ils fonctionnent à 90 %, mais c'est pour moi un fait certain et pour les autres quelque chose à découvrir. En effet, le rêve subsiste. » Ce qui importe pour Panamarenko, ce sont la conception ainsi que le temps d'essais et d'erreurs.

La sculpture se compose d'une structure avec des ailes pliables en matériaux divers et d'un moteur électrique. L'artiste a donné au premier dessin conceptuel de son œuvre le nom de *Brazil Ornitopter*, amalgame des mots grecs *ornis* (oiseau) et *pteron* (aile), en bref « vol d'oiseau ». Panamarenko a lui-même servi de modèle pour cette sculpture, portant au dos une aile pliable d'une envergure de plus de six mètres. L'artiste porte un uniforme d'officier de l'armée confédérée de la Guerre de Sécession, afin de donner une image aussi réaliste que possible suivant sa propre apparence.

Bois, métal,
polyuréthane, textile,
feutre, aluminium, film
de polyéthylène, ruban,
hauteur 130 cm,
envergure 650 cm

NL *Nagel* symboliseert de verankering van de familie Liedts in de site van de Zebrastraat. Hij is geslagen in een inspirerende waterpartij, die het aura van dit project weerspiegelt.

Het werk brengt een soort balans in de historische locatie. Rond zijn as broeit een overvloed aan creativiteit. *Nagel* steekt boven alle nabije gebouwen uit, waardoor er een uitzonderlijk perspectief ontstaat. Dit statische object krijgt door zijn ingenieuze omgeving een haast dynamische gedaante. De kop van de spijker is afneembaar en biedt, net zoals de inspectiedeur aan de basis, toegang tot internettechnieken.

P. 26–27

**MARNIX
VERSTRAETEN
NAGEL
2006**

Roestvrij staal,
hoogte 14 m,
diameter kop 1 m

EN *Nagel (Nail)* symbolises the anchoring of the Liedts family at the Zebrastraat site. It was nailed in an inspiring water pool that reflects the aura of this project.

This nail brings a kind of balance to this historic location. Around its axis, a labyrinth of creativity is cultivating. It rises above all nearby constructions, thus creating an exceptional perspective. This static object is transformed by its ingenious environment into a more dynamic appearance. The head of the nail is removable and offers, as well as the inspection door at its base, access to internet technologies.

FR *Nagel (Clou)* symbolise l'ancrage de la famille Liedts au site de Zebrastraat. Il a été disposé dans un plan d'eau, reflétant ainsi l'aura de ce projet.

Le *Clou* apporte une sorte d'équilibre à ce lieu historique. Autour de son axe se cultive un labyrinthe de créativité. Il dépasse en hauteur toutes les constructions voisines, créant ainsi une perspective exceptionnelle. Cet objet statique, transformé par son ingénieux environnement, présente une apparence plus dynamique. La tête du clou, amovible, offre un accès aux technologies de l'Internet, tout comme le fait d'ailleurs la porte d'inspection à sa base.

Stainless steel,
head of 1 m diameter
and a length of 14 m

Inox, tête :
1 m de diamètre,
longueur : 14 m

NL *WARSUBEC* bestaat uit twee identieke maar gespiegelde raamwerkconstructies in gele hoogglans, geïnstalleerd op de daken van de Zebrastraat. De monumentale beeldhouwwerken zijn uit één stuk gemaakt en werden met een uitzonderlijk transport vanuit Venlo, Nederland, onder speciale begeleiding in de nacht van 28 op 29 juli 2009 naar de Zebrastraat gebracht. De officiële inauguratie van *WARSUBEC* door ereconservator Jan Hoet vond plaats op 23 september 2009.

Typisch voor kunstenaar Nick Ervinck is dat hij voor de creatie van *WARSUBEC* geen tastbaar schaalmodel maakte, maar het werk volledig op computer ontwierp. In het proces van het virtuele naar het reële en van abstractie naar uitbeelding was de productie op ware grootte dus meteen de volgende stap. Het werk werd vervaardigd in samenwerking met een Nederlands bedrijf gespecialiseerd in commerciële sculpturen voor attractieparken. Het geraamte van multiplex werd met polyurethaanschuim bekleed en vervolgens gepolijst met een machine die Ervinck speciaal voor dit werk ontwikkelde. Daarna kreeg het drie lagen polyester en een buitenlaag van glasvezel, die met de hand werd gepolijst. Zo werd er een element van vakmanschap aan het hightechontwerp toegevoegd.

Twaalf vakmensen werkten er, onder leiding van de kunstenaar, drie maanden lang aan en creëerden zo een van de grootste kunstwerken van België.

Net zoals bij andere werken van Nick Ervinck is het niet eenvoudig om *WARSUBEC* precies te omschrijven – het heeft duidelijk verschillende connotaties. *WARSUBEC* is een net- of mazenstructuur, maar het lijkt ook enigszins op de vroegere koraalstudies van de kunstenaar. Ervinck is gefascineerd door koralen vanwege hun complexe, potentieel oneindige vormen, die je alleen met behulp van een computer kunt reconstrueren.

In tegenstelling tot de meeste architectuur die met behulp van computers wordt ontworpen, werd de vorm van *WARSUBEC* niet gegenereerd door een programmeertaal. In de plaats daarvan werd het raamwerk, net als de *blobby leegtes*, door Ervinck met de hand vormgegeven, en gebruikte hij enkel een programma om de ronde randen glad te maken. *WARSUBEC* is op elke mogelijke manier een hybride: sculptuur en structuur, blob en doos, functie en vorm, fictie en realiteit.

Nick Ervinck is erin geslaagd een hedendaags ontwerp perfect in te passen in de historische architectuur van de Zebrastraat.

P. 28–31

NICK ERVINCK WARSUBEC 2009

Polyester,
polyurethaan,
hout en ijzer,
314 × 1222 × 647 cm (2 x)

COLOFON | COLOPHON

Dit boek kwam tot stand op initiatief van de Stichting Liedts-Meesen. This book was published on the initiative of the Liedts-Meesen Foundation. Ce livre a été publié à l'initiative de la Fondation Liedts-Meesen.

zebra
STRAAT

www.zebrastraat.be

ONDERSTEUNING ZEBRASTRAAT
SUPPORT ZEBRASTRAAT
SOUTIEN ZEBRASTRAAT
Annelies Geenen

MET BIJDRAGEN VAN
WITH CONTRIBUTIONS BY
AVEC DES CONTRIBUTIONS DE
Paul Ardenne, Peter Bracke, Inge Braeckman, Isolde De Buck, Frank Despriet, Injas Devoldere, Nick Ervinck, Anneke Eussen, Didier Faustino, Annelies Geenen, Patrick Keulemans, Jan Moens, Paul Morrens, Jeanne Opgenhaffen, Noëlle Pujol, Yves Velter, Nicoline van Stapele, Levi Van Veluw, Bernard Verhaeghe, Els Vermang, Hendrik Vermeulen, Bill Viola, Hans Willemse & Karen Vulgaert

VERTALING
TRANSLATION
TRADUCTION
Jan Moens

EINDREDACTIE
COPY-EDITING
SUIVI DE RÉDACTION
Marianne Thys (NL)
Robert Fulton (EN)
Françoise Osteaux (FR)

VORMGEVING
GRAPHIC DESIGN
CONCEPTION GRAPHIQUE
Thomas Soete

www.lannoo.com

Registreer u op onze website en we sturen u regelmatig een nieuwsbrief met informatie over nieuwe boeken en met interessante, exclusieve aanbiedingen. Register on our website to regularly receive our newsletter with new publications as well as exclusive offers. Inscrivez-vous sur notre site web et nous vous enverrons régulièrement une info-lettre sur nos nouvelles parutions, avec des offres intéressantes et hors-série.

© Uitgeverij Lannoo, Tielt, 2018
D/2018/45/677 – NUR 646
ISBN: 9789401458528

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleuvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopy, recording or any other information storage and retrieval system, without prior permission in writing from the publisher. Tous droits réservés. Aucune partie de cet ouvrage ne peut être réimprimée, reproduite ou utilisée sous quelque forme que ce soit par aucun procédé électronique, mécanique ou autre déjà connu ou à venir, en ce compris la photocopie et l'enregistrement, ou dans tout système de stockage ou de récupération d'informations, sans l'accord préalable par écrit des éditeurs.

Omslag | Cover | Couverture:
Nick Ervinck, *WARSUBEC*, 2009

FOTOVERANTWOORDING
PHOTOGRAPHIC CREDITS
CRÉDITS PHOTOS

De uitgeverij hebben ernaar gestreefd de wettelijke voorschriften inzake copyright na te leven, maar konden niet altijd met zekerheid de herkomst van de gereproduceerde werken achterhalen. Eenieder die meent nog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht zich tot de uitgeverij te wenden. Every effort has been made to trace copyright holders. If, however, you feel that you have inadvertently been overlooked, please contact the publishers. Les éditeurs se sont efforcés de régler les droits relatifs aux illustrations conformément aux prescriptions légales. Les ayants droit que, malgré nos recherches, nous n'aurions pu retrouver sont priés de se faire connaître aux éditeurs.

Yann Bertrand p. 62–64
David Boureau p. 2–3, 78–79
Peter Bracke p. 126–127
Filip Claus p. 62–64
Tom De Visscher p. 28
Koen de Waal p. 48
Tim Dirven p. 62–64
Agnès Guillaume p. 60–61
Pieter Huybrechts p. 29–31
Jimmy Kets p. 62–64
Patrick Keulemans p. 96
LAb[au] p. 8, 140–141
Jonas Lampens p. 62–64
Kira Perov p. 44–45
Bob Van Mol p. 62–64
Cis Van Nijverseel p. 94–95
Nicoline van Stapele p. 128
Thomas Verfaillie p. 58–59, 76, 77, 80, 90–91, 108–109, 112, 121–122, 125, 173, 174, 175
Didier Verriest p. 25, 57, 73, 74–75, 92–93, 123, 172, 176
Hannes Verstraete p. 7, 105–107
Mira Verstraeten p. 4, 5, 6, 26–27, 32, 41–43, 46, 47, 89, 137, 142–144, 169